

A Discursive Analysis of the Priority of Maximum Participation over Election of the Most Qualified Candidate in the Islamic Republic (2009–2025)

Mohammad Javad Adelian¹, Mohammad Ali Ranjbar²

¹ PhD., Political Jurisprudence, Higher Institute for Jurisprudence and Islamic Sciences; MA., Baqir al-Olum University, Qom, Iran (**Corresponding author**). javadadelian1371@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Political Science, Baqir al-Olum University, Qom, Iran. ranjbar@bou.ac.ir

Abstract

The aim of this research is to examine the priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate in the elections of the Islamic Republic of Iran, based on an official source, namely the statements of the late Leader of the Revolution, Ayatollah Khamenei¹. Accordingly, first, the correctness of this priority in his statements was assessed, and after proving the validity of this claim as attributable to him, the reasons and logic behind this perspective were explored. As a result of this research, the rationality of this claim was proven, and policymaking in accordance with such a discourse requires promotion and attention. In humanities research, relying on a single method challenges the assessment of error margins and the justification of a claim's validity, whereas combining quantitative and qualitative methods is highly effective in proving the validity of a theory and minimizing biases and other criticized factors affecting a claim. In this regard, this research, by appending quantitative and qualitative methods, seeks to maximize the validity of the claim regarding the discursive priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate in Ayatollah Khamenei's thought. For this purpose, first, relying on a quantitative method and evaluating his statements between the years 2009 and 2025—which have been eventful years—the temporariness of this priority in his theory has been refuted, and it has been demonstrated that his consistent discourse is the precedence of maximum participation over the election of the most qualified candidate. In the next stage, the reasons for this priority and the logic behind it are discussed, explored using a qualitative method within the theoretical framework of Beetham's theory of legitimacy and in light of the idea of religious democracy. According to Beetham's theory of legitimacy, the legitimacy of a political system is not merely based on its efficiency and legality; rather, the main pillar of legitimacy is the people, whose conscious and continuous participation

Cite this article: Adelian, M.J. & Ranjbar, M.A. (2025). A Discursive Analysis of the Priority of Maximum Participation over Election of the Most Qualified Candidate in the Islamic Republic (2009–2025). *Political science*, 28(3), p. 101-126. <https://doi.org/10.22081/psq.2026.73182.3061>

Received: 2025-05-01

Revised: 2025-06-27

Accepted: 2025-07-23

Published online: 2025-10-02

Type of article: Research Article

Publisher: Baqir al-Olum University

©2025/authors retain the copyright and full publishing rights



and informed approval of a political system's policies must also be considered in the legitimacy of the political system. The manifestation of this conscious presence and popular approval is in the political participation of the people and their presence in elections. Furthermore, this participation and the election of the most qualified candidate are understood in light of the theory of religious democracy, which both recognizes the people's right to political participation and to elect the most qualified candidate, and, based on religious injunctions, imposes a duty and obligation upon them towards the Islamic system to participate in elections. In this respect, the nature of political participation in the Islamic Republic differs from that in other political systems.

Based on the above mixed method, the following results were obtained:

1) The correctness of the claim regarding the priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate in Ayatollah Khamenei's thought.

2) The non-temporariness of the priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate in Ayatollah Khamenei's thought.

3) Maximum participation is a necessary condition for the legitimacy of a political system, whereas the election of the most qualified candidate is a condition for perfection.

4) The basis for the priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate in his thought arises from: - The precedence of security concerns over economic and political efficiency. - The precedence of religious and national duty over rational duty. - The precedence of a demonstrative and symbolic strategy of national power over better performance and greater efficiency.

The priority of maximum participation over the election of the most qualified candidate is not merely a symbolic or temporary matter; rather, it relies on a logical discourse and a precise strategy that is particularly useful in situations of threat and when the enemy focuses on proving the illegitimacy of the political system. Accordingly, the election of the most qualified candidate is neither rejected nor refuted in his thought; rather, in his logic of governance, the survival and security of the system — which is secured through maximum participation — takes precedence over the quality of administration, which is the product of electing the most qualified candidate. Hence, the precedence of participation over the election of the most qualified is not a simple value judgment but a strategic decision at the level of macro-policymaking and threat management. Of course, the priority of participation over the election of the most qualified does not imply a contradiction between the two; rather, it indicates a dialectical relationship: maximum participation, by creating "soft efficiency" — including national cohesion, reduced security costs, and increased social capital — provides the necessary groundwork for achieving managerial efficiency (which is the product of electing the most qualified candidate). In threatening conditions, without widespread participation, even the most qualified managers will lack the necessary legitimacy and authority to implement efficient programs. Consequently, the discourse of maximum participation is not merely a political recommendation but has become, within the depth of the discursive thoughts of the Islamic Revolution, a security-legitimacy necessity, a religious-national duty, and a powerful symbolic strategy in confrontation with enemies.

Keywords: Participation, Election of the Most Qualified Candidate, Political Thought, Maximum Participation, Legitimacy, Efficiency, Khamenei.

تحلیل گفتمانی اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در جمهوری اسلامی (۱۳۸۸-۱۴۰۴)

محمدجواد عادلیان^۱، محمدعلی رنجبر^۲

^۱ دکتری، گروه فقه سیاسی، مؤسسه عالی فقه و علوم اسلامی؛ کارشناسی ارشد، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، قم، ایران (نویسنده مسئول).

javadadelian1371@gmail.com

^۲ استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، قم، ایران. ranjbar@bou.ac.ir

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در انتخابات جمهوری اسلامی ایران است که با تکیه بر منبع رسمی، یعنی بیانات رهبر شهید انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای صورت گرفته است؛ بر این اساس نخست به ارزیابی درستی این اولویت در بیانات ایشان پرداخته شد و با اثبات صحت این ادعا در انتساب به ایشان، به چرایی و منطق پشت سر این بینش پرداخته شد. در نتیجه این پژوهش عقلانی بودن این ادعا ثابت شد و سیاست‌گذاری مطابق چنین گفتمانی به ترویج و توجه نیاز دارد. در پژوهش‌های علوم انسانی تکیه بر یک روش ضریب خطا در ارزیابی و موجه بودن اعتبار یک ادعا را با چالش مواجه می‌سازد و حال آنکه ترکیب روش کمی و کیفی در اثبات اعتبار یک نظریه و به‌حداقل رساندن جهت‌گیری‌ها و سایر عوامل مورد انتقاد به یک ادعا بسیار مؤثر است. در همین راستا، این پژوهش با ضمیمه‌سازی روش کمی و کیفی در تلاش برای اعتبار هرچه بیشتر ادعای اولویت گفتمانی مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای است و برای این منظور نخست با تکیه بر روش کمی و ارزیابی بیانات ایشان در بین سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۴ که سال‌های پر فراز و نشیبی بوده است، مقطعی بودن این اولویت در نظریه ایشان را ابطال کرده و توانسته اثبات کند که گفتمان ثابت ایشان، تقدم مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح است. در مرحله بعد به بحث از چرایی این اولویت و منطق پشت پرده این اولویت پرداخته شده است که با تکیه بر روش کیفی و در چارچوب نظریه مشروعیت بیتام و در پرتو اندیشه مردم‌سالاری دینی کاوش شده است. بر اساس نظریه مشروعیت بیتام، مشروعیت یک نظام سیاسی تنها به کارآمدی و قانون مندی آن نیست؛ بلکه رکن اصلی مشروعیت مردم هستند که در نتیجه مشارکت آگاهانه و مستمر شهروندان و تأیید آگاهانه سیاست‌های یک نظام سیاسی نیز باید در مشروعیت نظام سیاسی مورد توجه قرار گیرد که تبلور این حضور آگاهانه و تأیید مردمی در مشارکت سیاسی مردم و حضور در انتخابات است. همچنین این مشارکت و انتخاب شخص اصلح در پرتو نظریه مردم‌سالاری دینی است که هم حق مردم را مشارکت سیاسی و انتخاب اصلح می‌داند و هم بر اساس دستورات دینی، وظیفه و تکلیفی بر عهده ایشان نسبت به نظام اسلامی وجود دارد که در انتخابات مشارکت داشته باشند و از این جهت جنس مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی با

استناد به این مقاله: عادلیان، محمدجواد؛ رنجبر، محمدعلی (۱۴۰۴). تحلیل گفتمانی اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در جمهوری اسلامی

(۱۳۸۸-۱۴۰۴). علوم سیاسی، ۲۸(۳). ص ۱۰۱-۱۲۶. <https://doi.org/10.22081/psq.2026.73182.3061>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۱؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۴/۰۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۰۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۱۰

©/۱۴۰۴ نویسنده‌گان دارنده حق مؤلف مقاله خود بدون محدودیت هستند. نوع مقاله: پژوهشی. ناشر: دانشگاه باقرالعلوم (ع)



جنس مشارکت سیاسی در دیگر نظام‌های سیاسی متفاوت می‌گردد.

با تکیه بر روش ترکیبی فوق، نتایج زیر به دست آمد:

- صحت ادعای اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای.
 - مقطعی نبودن اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای.
 - شرط لازم بودن مشارکت حداکثری برای مشروعیت یک نظام سیاسی در مقابل شرط کمال بودن انتخاب اصلح.
 - وجه اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح در اندیشه ایشان ناشی از:
 - تقدم امر امنیتی بر کارآمدی اقتصادی و سیاسی.
 - تقدم تکلیف شرعی و ملی بر تکلیف عقلی.
 - تقدم راهبرد نمایشی و نمادین اقتدار ملی بر عملکرد بهتر و کارآمدی بیشتر.
- اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح تنها یک امر نمادین و مقطعی نیست، بلکه تکیه بر گفتمانی منطقی و راهبردی دقیق دارد که به‌ویژه در شرایط تهدید و تمرکز دشمن بر اثبات عدم مشروعیت نظام سیاسی، راهگشاست؛ بر این اساس انتخاب اصلح در اندیشه ایشان مورد نقض و رد قرار نگرفته، بلکه در منطق حکمرانی ایشان، بقا و امنیت نظام که از مسیر مشارکت حداکثری تأمین می‌شود، بر کیفیت اداره که محصول انتخاب اصلح است، تقدم دارد؛ از این‌رو تقدم مشارکت بر انتخاب اصلح نه یک داوری ارزشی ساده، بلکه یک تصمیم راهبردی در سطح سیاست‌گذاری کلان و مدیریت تهدیدهاست. البته اولویت مشارکت بر انتخاب اصلح به معنای تقابل این دو نیست، بلکه نشانه‌ای از یک رابطه دیالکتیک است: مشارکت حداکثری با ایجاد «کارآمدی نرم» شامل انسجام ملی، کاهش هزینه‌های امنیتی و افزایش سرمایه اجتماعی، بستر لازم را برای تحقق کارآمدی مدیریتی (که محصول انتخاب اصلح است) فراهم می‌سازد. در شرایط تهدید، بدون مشارکت گسترده، حتی مدیران اصلح نیز فاقد مشروعیت و اقتدار لازم برای اجرای برنامه‌های کارآمد خواهند بود. در نتیجه گفتمان مشارکت حداکثری صرفاً یک توصیه سیاسی نبوده، بلکه در عمق اندیشه‌های گفتمانی انقلاب اسلامی، به یک ضرورت امنیتی- مشروعیتی، یک تکلیف دینی- ملی و یک راهبرد نمادین قدرتمند در تقابل با دشمنان تبدیل شده است.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، انتخاب اصلح، اندیشه سیاسی، مشارکت حداکثری، مشروعیت، کارآمدی و خامنه‌ای.

۱. مقدمه

یکی از چالش‌های هر نظام مردم‌سالار، مسئله مشارکت سیاسی مردم و تلاش هر نظام مردم‌سالار برای جلب مشارکت سیاسی مردم است. در جمهوری اسلامی، مشارکت سیاسی و انتخاب افراد اصلح هر دو از اصول بنیادین نظام به شمار می‌روند. اما در شرایطی که دو مؤلفه در تقابل ظاهری قرار گیرند؛ مثلاً زمانی که دغدغه کیفیت انتخاب، مشارکت گسترده را تضعیف کند، پرسش کلیدی این است که گفتمان رسمی نظام، کدام را به عنوان اولویت حیاتی نظام سیاسی بر می‌گزیند؟ نظر آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران دارای اهمیت بسزایی در این میان است؛ زیرا از طرفی سیاست رسمی جمهوری اسلامی را تبیین می‌نماید و از طرفی مسیر فعالیت قشری در جامعه را که به دنبال تبعیت از ایشان هستند، مشخص می‌سازد. پرسش محوری این پژوهش نه تنها توصیف نسبت میان مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح و تقدم یکی بر دیگری، بلکه واکاوی منطق گفتمانی و دلایل راهبردی آن است. برای نیل به این هدف، از روش تحقیق ترکیبی (کیفی-کمی) و چارچوب نظریه مشروعیت دیوید بیتام و در بستر تحلیلی ایده مردم‌سالاری دینی بهره گرفته شده است. ادبیات موجود بیشتر به بررسی جداگانه مشارکت یا انتخاب اصلح پرداخته‌اند (سعیدی، ۱۳۹۲؛ قوامی، ۱۳۹۹) و شکاف موجود در تحلیل نسبت راهبردی و اولویت گفتمانی این دو مؤلفه، خلأیی است که این پژوهش در پی پرکردن آن است. پرسش اصلی این پژوهش آن است که در شرایطی که تأکید حداکثری بر کیفیت انتخاب (سخت‌گیری در شاخص‌های اصلح) ممکن است به کاهش کمی مشارکت بینجامد، گفتمان حاکم کدام‌یک را به عنوان اولویت حیاتی نظام سیاسی معرفی می‌کند و این اولویت از چه منطقی پیروی می‌کند. چه بسا در نگاه نخست چنین تصور شود که دعوت به مشارکت حداکثری، ناظر به وظیفه رهبری و تبیین شاخص‌های انتخاب اصلح، ناظر به وظیفه نخبگان و شهروندان آگاه است و از این رو این دو مقوله در سطوح متفاوتی قرار دارند و امکان اولویت‌بندی میان آنها وجود ندارد؛ با این حال این پژوهش نشان می‌دهد که رهبر انقلاب در مقام سیاست‌گذار کلان و مهندس نظم انتخاباتی، حتی در تبیین وظایف نخبگان نیز یک سلسله‌مراتب ارزش‌گذاری راهبردی را اعمال می‌کنند. برای رسیدن به این منظور بیانات ایشان در بین سال‌های ۱۳۸۸ تا نیمه اول ۱۴۰۴ به صورت کمی و کیفی بررسی شد. علت انتخاب این بازه زمانی تنوع چالش‌های پیش روی جمهوری اسلامی در ۱۶ سال اخیر بوده است. برخی از این چالش‌ها عبارتند از: دوره ریاست جمهوری دولت دهم که اصول‌گرا بوده و افزون بر مشکل فتنه سال ۸۸، در عرصه بین‌الملل بی‌اعتنا به غرب و در جهت تقویت رابطه با کشورهای عضو جنبش غیرمتعهد بود. دوره ریاست جمهوری دولت یازدهم و دوازدهم که اعتدال‌گرا بوده و اعتراضات سال ۱۳۹۶ در این دوره صورت گرفت. در عرصه بین‌الملل، توافق برجام را تصویب کرد و در جهت تنش‌زدایی با غرب بود و حال آنکه غرب به توافق خود پایبند نبود. دوره ریاست جمهوری سیزدهم که اصول‌گرا بوده و اغتشاشات سال

۱۴۰۱ در این دوره صورت گرفت. در عرصه بین‌الملل نیز حرکت دولت در جهت توازن ارتباط غرب و شرق بوده و درصدد محقق ساختن ضامن اجرایی برجام بوده، ولی در عین حال تقویت با کشورهای همسایه و شرقی را ایجاد کرد. دوره ریاست جمهوری چهاردهم که اصلاح طلب بوده و به دنبال وفاق اجتماعی و حل مشکل با غرب است. این رویکردهای مختلف دولت‌ها در ارتباط داخلی و بین‌الملل و تنوع چالش‌ها، سبب پایایی و مانایی تحقیق حاضر می‌گردد و شبیه عدم قابلیت تعمیم بازه زمانی تحقیق به پیش از آن را پاسخ می‌دهد. از طرفی بیشترین حجم سخنرانی ایشان نسبت به انتخابات نیز ناظر به همین دوره بوده و اتفاقات متعدد و انتخابات‌های فراوان به ایجاد زمینه مناسبی در تبیین دیدگاه ایشان نسبت به انتخابات منجر شده است. گفتنی است در این پژوهش، مفهوم «اولویت» نه به معنای نفی یا بی‌اعتبارسازی انتخاب اصلح، بلکه به معنای تقدم تخصیص منابع گفتمانی (تأکید، تکرار، مشروعیت‌بخشی و فراخوان عمومی) در شرایط تزاخم و تهدید است. از منظر تحلیل گفتمان، اولویت ناظر به این پرسش است که در لحظه‌های حساس، کدام مؤلفه به عنوان مسئله حیات‌بخش نظام سیاسی صورت‌بندی و برجسته می‌شود، حتی اگر مؤلفه دیگر همچنان معتبر و مطلوب باقی بماند.

۲. پیشینه تحقیق

نسبت به اهمیت مشارکت گسترده و اهمیت انتخاب اصلح مقالات و کتاب‌های متعددی نوشته شده که در تحقیق حاضر قابل استفاده هستند و در جدول زیر به دال مرکزی این نوشته‌ها و تمایز آنها با نوشته حاضر اشاره می‌گردد.

عنوان منبع	مشخصات نویسنده	دال مرکزی نوشته	تمایز با نوشته حاضر
۱ کتاب مشروع‌سازی قدرت	بی‌تام ^۱ (۱۹۹۱)	اهمیت مشارکت در انتخابات و راه‌های افزایش مشروعیت قدرت	نپرداختن به بحث انتخاب اصلح و بحث اولویت یکی بر دیگری
۲ مقاله «ظهور اقتدارگرایی رقابتی»	لویتسکی ^۲ و وای ^۳ (۲۰۰۲)	اشاره به نقش مشارکت حداکثری در اعتبار منتخبین	نپرداختن به بحث انتخاب اصلح و بحث اولویت یکی بر دیگری
۳ مقاله «نمابندگی کنگره: پاسخگویی از منظر رأی‌دهنده»	آنسولابهیر ^۴ و کوریواکی ^۵ (۲۰۲۲)	اشاره به اهمیت انتخابات و لزوم پاسخگویی به رأی‌دهندگان	نپرداختن به بحث انتخاب اصلح و بحث اولویت یکی بر دیگری

1. Beetam
2. Levitsky
3. Way
4. Ansolabehere
5. Kuriwaki

عنوان منبع	مشخصات نویسنده	دال مرکزی نوشته	تمایز با نوشته حاضر
کتاب مردم‌سالاری دینی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای	سعیدی (۱۳۹۲)	تبیین دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای نسبت به اهمیت مشارکت مردم در جمهوری اسلامی	نپرداختن به بحث اولویت مشارکت حداکثری و انتخاب اصلح
مقاله «جایگاه خدا و مردم در نظام مردم‌سالاری دینی بر پایه اصول قانون اساسی»	محمودپناهی و همکاران (۱۴۰۲)	اشاره به نقش مردم در انتخابات و مشروعیت این امر	نپرداختن به بحث اولویت مشارکت حداکثری و انتخاب اصلح
نگاهی نو به نظریه مردم‌سالاری دینی امام خامنه‌ای	مردابان (۱۳۹۹)	بیان دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای نسبت به اهمیت مشارکت مردم در جمهوری اسلامی	نپرداختن به بحث اولویت مشارکت حداکثری و انتخاب اصلح
قاعده فقهی گزینش اصلح	قوامی (۱۳۹۹)	اشاره به لزوم انتخاب اصلح در مناصب سیاسی	نپرداختن به بحث اهمیت مشارکت و بیان اولویت یکی بر دیگری
بررسی فقهی انتخاب اصلح و صالح مقبول	امامی مبینی و همکاران (۱۳۹۳)	اشاره به اولویت انتخاب اصلح و صالح مقبول	نپرداختن به اولویت مشارکت و اصلح در اندیشه رهبر معظم
آثار و نتایج انتخاب اصلح از نظرگاه امامین انقلاب	خرسند (۱۳۹۸)	اشاره به اهمیت انتخاب اصلح و پیامدهای آن	نپرداختن به اولویت مشارکت و انتخاب اصلح

با توجه به نوشته‌های متناسب با مقاله حاضر، روشن می‌شود که نوآوری این مطالعه در دو سطح است: (۱) تحلیل طولی و ترکیبی (کمی-کیفی) از بیانات رهبر در یک بازه به نسبت بلند (۱۳۸۸-۱۴۰۴) که تأکید یا تقدم گفتمان مشارکت بر انتخاب اصلح را ثبت و تبیین می‌کند؛ (۲) ارائه تحلیل چرایی تقدم گفتمانی مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح. از این رو حذف یا کنار گذاشتن این مقاله به معنای از دست رفتن شواهد منسجم و تحلیل شده‌ای خواهد بود که نشان می‌دهد چگونه گفتمان رهبری می‌تواند جهت‌گیری‌های کلان انتخاباتی و ساختارهای مشروعیت را شکل دهد.

۳. روش تحقیق

این پژوهش با اتخاذ یک طرح ترکیبی، در پی تبیین عمیق‌تر از پدیده مورد مطالعه است. در بخش کمی، از تحلیل محتوای قیاسی استفاده شد تا وسعت و تکرارپذیری اولویت‌گذاری سنجیده شود. در بخش کیفی، با به‌کارگیری کدگذاری باز و متمرکز، به کشف لایه‌های معنایی و منطق نهفته در پشت این اولویت‌گذاری پرداخته شد. انتخاب این روش دوجبهی از سوی محقق، ناشی از این باور بود که سؤال پژوهش، هم‌نیاز به سنجش آماری دارد و هم نیازمند واکاوی تفسیری است. در بخش کمی، پس از مطالعه ادبیات موضوع، یک چارچوب اولیه متشکل از هشت مقوله (مانند مشارکت حداکثری و امنیت، مشارکت حداکثری و مشروعیت، انتخاب اصلح و کارآمدی و...) طراحی گردید. واحد تحلیل، «جمله» تعیین شد و کلیه جمله‌های نود و هفت سخنرانی منتخب، بر مبنای این چارچوب، کدگذاری شدند. برای سنجش پایایی، از یک کدگذار مستقل استفاده شد و ضریب توافق کاپای کوهن مقدار ۰/۹۲/ محاسبه

گردید که نشان پایایی بسیار مطلوب روش است. در بخش کیفی، برای تعمیق تحلیل و کشف مفاهیم جدید، از کدگذاری باز (استقرایی) بهره گرفته شد که منجر به استخراج ۲۰۸ کد فرعی گردید. در مرحله بعد، با استفاده از کدگذاری متمرکز، روابط بین کدها بررسی و مقولات اصلی استخراج شد. در نهایت برای غنای تحلیلی، یافته‌ها در چارچوب نظریه مشروعیت بیتام و در بستر تحلیلی ایده مردم‌سالاری دینی مورد تفسیر قرار گرفتند. گفتنی است با توجه به انتخاب بازه زمانی طولانی (از ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۴) و تنوع انتخابات‌های مورد بررسی، هدف این پژوهش، استخراج و تبیین گفتمان ثابت و زیربنایی مقام معظم رهبری است و نه صرفاً تحلیل موضع‌گیری‌های مقطعی و موقعیتی.

۴. چارچوب نظری

این پژوهش در چارچوب نظریه مشروعیت سیاسی شکل گرفته است؛ رویکردی که در اندیشه‌های ماکس وبر ریشه دارد و دیوید بیتام در دوران معاصر آن را بازتعریف و گسترش داده است. بر اساس این چارچوب، مشروعیت یک نظام سیاسی تنها به قانون‌مندی یا اثربخشی آن وابسته نیست، بلکه مستلزم تأیید آگاهانه و عمومی شهروندان است که در اعمال سیاسی نمادین - به‌ویژه انتخابات - تجسم می‌یابد. و بر سه نوع مشروعیت را معرفی می‌کند: سنتی، کاریزماتیک و قانونی-عقلانی (عالم، ۱۳۹۱، ص ۱۰۷). با این حال، بیتام این تفکیک را گسترش می‌دهد و مشروعیت را سه‌گانه هماهنگی با اصول حاکم، توجیه منطقی ساختارهای قدرت و تأیید اجتماعی از سوی افراد تحت حکومت تعریف می‌کند (Beetham, 1991, p. 15-27). در این چارچوب، مشارکت گسترده به‌ویژه در نظام‌هایی که در بحران‌های خارجی یا داخلی قرار دارند، به عنوان شکلی از تأیید اجتماعی عمل می‌کند که با وجود محدودیت‌های عملکردی (مانند کاهش اثربخشی دولت)، مشروعیت را بازتولید می‌نماید. این دیدگاه توضیح می‌دهد که چرا در گفتمان رهبری جمهوری اسلامی، مشارکت مردم در انتخابات بارها به عنوان پشتوانه نظام و ابزاری برای مقابله با تهدیدهای خارجی معرفی می‌شود. در چنین گفتمانی، انتخاب اصلح که به لحاظ ماهوی به‌گزینش‌های عملکردی و کارآمدی محور منتهی می‌شود، در برابر مشارکت همگانی که مشروعیت ساختاری نظام را تثبیت می‌کند، در سلسله‌مراتب اولویت‌ها جایگاهی ثانویه می‌یابد. این اولویت‌گذاری با رویکرد اثربخشی به عنوان منبع مشروعیت که در اندیشه سیمور لیپست (لیپست، ۱۳۷۳) ریشه دارد، در تقابل قرار می‌گیرد. در حالی که طرفداران این دیدگاه معتقدند مشروعیت از طریق تأمین رفاه، ثبات و کارآمدی کسب می‌شود، منتقدان - از جمله بیتام - هشدار می‌دهند که چنین مشروعیتی ناپایدار است؛ زیرا در لحظه‌ای که عملکرد کاسته شود (مثلاً به دلیل تورم یا بحران اقتصادی)، نظام به‌سرعت با بحران مشروعیت مواجه خواهد شد. در مقابل، مشروعیت مشارکتی، حتی اگر در کوتاه‌مدت هزینه کارآمدی داشته باشد، از پایداری نسبی برخوردار است؛ زیرا در تأیید اصولی مردم ریشه دارد، نه در نتایج

کوتاه مدت عملکردی؛ بنابراین این پژوهش بر این فرضیه استوار است که در اندیشه آیت الله خامنه‌ای، در گفتمان رهبری، مشارکت حداکثری، نه تنها نماد رکن سوم است، بلکه بازتولیدکننده دورکن دیگر به شمار می‌آید. تأیید اجتماعی حاصل از حضور گسترده:

- ساختار قدرت را در برابر توطئه‌های خارجی تقویت می‌کند (تجدید توجیه منطقی)؛

- وفاداری جمعی به هنجارهای اسلامی-انقلابی را احیا می‌نماید (تقویت انطباق با هنجارها).

در این ساختار، رکن سوم (رضایت)، شرط لازم بقای دورکن دیگر است و بدون آن، هرچند ساختار قدرت از نظر فقهی بر شریعت مبتنی باشد، در شرایط بحران، مستعد فروپاشی مشروعیت است. این نگاه، تحلیل رهبری را از حوزه انتخاب اصلح (که مبتنی بر قضاوت‌های عقلانی-عملکردی است) به حوزه تأیید مشروعیت (که مبتنی بر وفاداری سیاسی و همبستگی جمعی است) منتقل می‌کند. البته مشارکت حداکثری را باید به عنوان یکی از عناصر غالبی کاشف از رضایت عمومی تلقی نمود و در موارد نادری این کاشفیت مورد خدشه می‌باشد که با توجه به مؤلفه‌های معتبر دیگر از جمله آزادی قانونی مردم در مشارکت و...، این کاشفیت در انتخابات ایران مسجل است.

۵. تبیین کمی اولویت گفتمان مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح

در بازه زمانی سال ۱۳۸۸ تا نیمه اول ۱۴۰۴، تمامی سخنرانی‌های رهبر شهید انقلاب اسلامی ایران بررسی شد و در نهایت مشخص شد که ایشان در ۹۷ سخنرانی به بحث از انتخابات و حواشی مربوط بدان پرداخته‌اند که برخی مختص به انتخابات و برخی دیگر دارای اشاره‌ای مختصر به جوانب مختلف آن بوده است. کشور ایران در این مدت، به برگزاری دوازده انتخابات اقدام کرده است. به همین منظور برای بررسی گفتمان بیانان ایشان نسبت به مسئله محل بحث، لازم است که متکی بر تقسیم ذیل در هر انتخابات بیانان ایشان را دسته‌بندی کرد و از این طریق، اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح را استخراج نمود. در یک تقسیم‌بندی، بیانان ایشان در قالب، پیشا انتخاباتی (از هشت ماه تا یک هفته قبل از انتخابات) و نزدیک به روز رأی‌گیری و پسا انتخاباتی فوری و پسا انتخاباتی تحلیلی (بیش از یک ماه تا کمتر از یک سال پس از رأی‌گیری) و بازخوانی انتخاباتی (بیش از یک سال پس از رأی‌گیری تا چند سال) بررسی می‌گردد تا روشن شود که نظر ایشان در فرایند مربوط به انتخابات بیشتر با کدامیک از دو عنصر مهم در انتخابات بوده و این اولویت در تمامی مراحل است و یا اینکه در مرحله‌ای به تناسب شرایط، در دیدگاه ایشان اولویت تغییر می‌یابد؛ بر این اساس نسبت به هر یک از انتخابات‌های نه‌گانه انجام شده در طی این سال‌ها، نمودار بیانان ایشان بررسی و تحلیل می‌گردد.

۵-۱. بیانان نسبت به انتخابات سال ۱۳۸۸ (ریاست جمهوری دهم)

با چشم‌پوشی از بیانان ایشان در سال ۱۳۸۷ که خارج از محدوده نوشته حاضر است، انتخابات ۱۳۸۸

یکی از ماندگارترین انتخابات‌های جمهوری اسلامی لقب گرفته است. این انتخابات که در تاریخ ۱۳۸۸/۳/۲۲ برگزار شد، دارای بالاترین مشارکت در میان انتخابات‌های متداول جمهوری است و با نصاب مشارکت ۸۵ واجدین شرایط، انتخاباتی بسیار مهم در جمهوری اسلامی تلقی می‌شود. ایشان در مرحله پیشا انتخابات، در موارد مختلفی از سخنرانی‌های خود دست‌کم در ۱۶ جمله به مباحث مرتبط با اهمیت مشارکت پرداخته‌اند و حال آنکه نسبت به اهمیت اصلح حداکثر ۳ جمله اشاره داشته‌اند. اما نکته مهم این است که ایشان در این بازه زمانی، ۲ جمله در تصریح به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح کرده‌اند که در یکی از این موارد فرموده‌اند: «بنده همواره در درجه اول در انتخابات سعیم بر این است که به مردم عرض کنم حضور شما در این انتخابات مهم است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۱/۱) و در دیگری بیان داشته‌اند: «به نظر من مسئله اول، مسئله حضور شماست» (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۲/۲۲). اما در مرحله نزدیک به روز رأی‌گیری تنها یک سخنرانی در روز رأی‌گیری داشته‌اند که طبق مرسوم سخنرانی‌های ایشان، تأکید بر مشارکت را محور بیانات خود قرار دادند. اما در مرحله پسا انتخابات فوری به دلیل شرایط ناآرامی‌های پیش‌آمده در ایران، ایشان روشنگری‌های متعددی در جهت تقابل با کم‌رنگ‌کردن سرمایه اجتماعی هشتاد و پنج درصدی نظام اسلامی در انتخابات اخیر داشته‌اند و به همین جهت در سخنرانی‌های مختلفی، چه در بازه زمانی بی‌درنگ پس از انتخابات و چه در بازه زمانی پس از آن، به اهمیت مشارکت مردم در انتخابات پرداخته‌اند. در سال‌های پس از آن نیز در موارد متعددی با متوجه‌ساختن مخاطبان به عظمت این حضور با شکوه، به بازخوانی این انتخابات پرداخته‌اند.

۵-۲. بیانات درباره انتخابات سال ۱۳۹۰ (مجلس شورای اسلامی نهم)

با گذر از انتخابات سال ۱۳۸۸ و درگیری‌هایی که در کشور صورت گرفت، انتخابات مجلس شورای اسلامی نهم که در تاریخ ۱۲ اسفند ۱۳۹۰ و مرحله دوم آن در ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۱ برگزار شد، دارای اهمیت فزاینده‌ای بود که در این انتخابات نیز مشارکت بالای ۶۳ درصد مایه افتخاری برای نظام اسلامی شد. رهبر شهید انقلاب در بازه پیشا انتخاباتی در ۷ جمله به اهمیت مشارکت در انتخابات اشاره داشته‌اند و حال آنکه تنها در یک جمله به اهمیت اصلح اشاره داشته‌اند. در مرحله نزدیک به روز رأی‌گیری در ۴ جمله به اهمیت مشارکت اشاره داشته‌اند و به بحث اصلح نیز اشاره‌ای نداشته‌اند. در این مرحله بوده است که ایشان در یک جمله «هرچه حضور مردم بیشتر باشد، پشتوانه مجلس شورای اسلامی قوی‌تر باشد، مجلس محکم‌تری، تواناتری، شجاع‌تری تشکیل خواهد شد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۲/۱۸) به بحث از اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح پرداخته‌اند. باید توجه شود که دلالت بیانات ایشان بر اولویت مشارکت حداکثری از این باب است که در آستانه انتخابات، به جای بیان فواید ناظر به انتخاب اصلح، این آثار را به مشارکت بالا در انتخابات منوط کرده‌اند. در مرحله پسا انتخابات فوری نیز یک سخنرانی داشته‌اند و به بازخوانی این انتخابات پرداخته‌اند و در سه جمله به اهمیت مشارکت پرداخته‌اند.

۳-۵. بیانات درباره انتخابات سال ۱۳۹۲ (ریاست جمهوری یازدهم و شورای چهارم)

مشارکت ۷۲ درصدی این انتخابات نشان از مشارکت سیاسی مطلوب مردم و وقوف ایشان به اهمیت انتخابات در این بازه زمانی بوده است. در مرحله پیشا انتخابات، در ده جمله به اهمیت مشارکت حداکثری اشاره داشته‌اند و در دو جمله به انتخاب اصلح و در سه جمله به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح تصریح کرده‌اند. این موارد عبارت‌اند از: «نکته اول این است که در درجه اول، گسترش مشارکت و حضور گسترده مردم در انتخابات اهمیت دارد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱). «هدف ملت ایران چگونه تأمین خواهد شد؟ با دو عامل، این هدف تأمین می‌شود: یک عامل این است که انتخابات، انتخابات گرم و پرشوری باشد؛ افراد زیاد شرکت کنند ... دوم اینکه این انتخابات منتهی شود به انتخاب یک انسان شایسته و ارسته با عزم مؤمن انقلابی با همت جهادی» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۲۵). «اصل مطلب در مسئله انتخابات، ایجاد حماسه سیاسی است؛ حضور حماسی مردم در پای صندوق‌هاست ... در درجه دوم هم، رأی به کسی است که یا شما، یا آن برادر و خواهر دیگر یا بنده حقیر تشخیص داده‌ایم» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۳/۱۴). اما در مرحله نزدیک به رأی‌گیری ایشان یک سخنرانی در روز رأی‌گیری داشته‌اند که یک جمله هم به اهمیت مشارکت و هم به انتخاب فرد اصلح تأکید داشته‌اند. در مرحله پسا انتخابات فوری در یک جمله به اهمیت مشارکت و مباحثات به مشارکت مناسب ۷۲ درصدی در این انتخابات پرداخته‌اند. در مرحله بازخوانی انتخابات نیز در دو سخنرانی، بر اهمیت مشارکت مناسب ۷۲ درصدی در انتخابات تأکید کردند.

۴-۵. بیانات درباره انتخابات سال ۱۳۹۴ (مجلس دهم و خبرگان پنجم)

در این بازه زمانی که نظام سیاسی دو انتخابات را در یک نوبت برگزار کرد، در ۱۳۹۴/۱۲/۷ هر دو انتخابات برگزار شد. با چشم‌پوشی از دو سخنرانی ایشان در سال ۹۳ که به اهمیت مطلق انتخابات کشور ناظر بوده و به خصوص این انتخابات اشاره‌ای نداشته‌اند، ایشان بحث از خصوص این انتخابات را حدود ۶ ماه قبل (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۶/۱۸) و در دیدار با اقشار مختلف مردم آغاز می‌کنند. در این میان، ایشان در ۱۱ جمله به اهمیت مشارکت تأکید می‌ورزند و یک جمله نیز به اهمیت اصلح اشاره می‌کنند و در دو جمله نیز به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح تأکید می‌ورزند که عبارتند از: «اصرار می‌ورزیم بر اینکه مردم همه شرکت کنند در انتخابات ... همه باید شرکت کنند؛ شرکت در انتخابات آبروی نظام جمهوری اسلامی است، آبروی اسلام است، آبروی ملت ایران است، آبروی کشور است. این مسئله اول است. مسئله دوم درست انتخاب کردن است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۰/۱۹). «بنابراین اصل انتخابات و شرکت در انتخابات به عنوان یک اصل، یک مسئله است. مسئله انتخاب اصلح یا صالح هم یک مسئله است که این هم باید مورد توجه قرار بگیرد. این حرف اول من و مهم‌ترین حرف من در همه دوره‌های انتخابات بوده است، الان هم هست: شرکت همگانی و با نشاط مردم» (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۰/۳۰).

۵-۵. بیانات دربارهٔ انتخابات سال ۱۳۹۶ (ریاست جمهوری دوازدهم و شورای پنجم)

انتخابات ریاست جمهوری دوازدهم در تاریخ ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۶ به همراه انتخابات شورای پنجم برگزار شد. محور اصلی بیانات رهبر معظم در سال ۹۵ با اشاره به رابطه با آمریکا و بیان باید‌ها و نبایدها و تجربه ارتباط با آمریکاست و ترجیح داده‌اند که بحث انتخابات را از ابتدای سال ۹۶ شروع کنند که در نهایت ایشان به صورت فشرده و در سخنرانی‌های متراکمی، بحث‌های خویش نسبت به انتخابات را مطرح ساختند. در مرحله پیشا انتخابات، در ۷ جمله به اهمیت مشارکت در انتخابات و زمینه‌سازی برای مشارکت گسترده بیاناتی داشته‌اند و حال آنکه در این انتخابات حتی یک بار هم اشاره‌ای به اهمیت انتخاب اصلح نداشته‌اند. در این مرحله ایشان در یک جمله هم به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح اشاره داشته‌اند: «آنچه من عرض می‌کنم و در درجهٔ اول برای این حقیر مهم است، شرکت عمومی در انتخابات است... این اولین خواسته و مهم‌ترین خواستهٔ ماست» (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱/۱). در مرحله نزدیک به روز رأی‌گیری، در دو جمله به بحث اهمیت مشارکت پرداخته‌اند و در مرحله پسا انتخابات فوری نیز در دو جمله به اهمیت مشارکت اشاره کرده‌اند.

۵-۶. بیانات دربارهٔ انتخابات سال ۱۳۹۸ (مجلس یازدهم)

این انتخابات در ۱۳۹۸/۱۲/۲، درست پس از اعتراضات و درگیری‌های مربوط به آبان ۱۳۹۸ برگزار شد و مشارکت ۴۲/۵ درصدی تا این دوره، میزان مشارکت به نسبت پایینی در انتخابات‌های مجلس شورای اسلامی محسوب می‌شد که نشان از تأثیر فضای نارضایتی بر بخشی از جامعه بوده است. رهبر شهید انقلاب در مرحله پیشا انتخابات دو سخنرانی داشته‌اند و در هفت جمله به اهمیت مشارکت اشاره کرده‌اند و در یکی از آنها به تفصیل به بیان مؤلفه‌های اصلح و اهمیت انتخاب اصلح مطالبی را فرموده‌اند. اما در مرحله نزدیک به روز رأی‌گیری در دو سخنرانی که یکی از آنها مربوط به روز رأی‌گیری است، در چهار جمله به اهمیت مشارکت اشاره داشته‌اند و در همان سخنرانی دوباره به بیان مؤلفه‌های اصلح و اهمیت آن پرداخته‌اند، اما نسبت به اولویت مشارکت بر اصلح تصریحی نداشته‌اند و در این میان، تنها در یک جمله به دو رکن مهم در قوت مجلس اشاره داشته‌اند که رکن اول، یعنی مشارکت گستردهٔ مردم را مطرح فرموده‌اند: «هرچه حضور مردم در پای صندوق‌ها بیشتر باشد، مجلس قوی‌تر است. آن مجلسی که با آرای اکثریت قاطع مردم به وجود آمده، مجلس قوی و معتبری خواهد بود» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۹).

۵-۷. بیانات دربارهٔ انتخابات سال ۱۴۰۰ (ریاست جمهوری سیزدهم و شورای ششم)

سیزدهمین انتخابات ریاست جمهوری و ششمین انتخابات شوراها، در روز ۲۸ خرداد ۱۴۰۰ در اوج فراگیری ویروس کرونا در ایران و جهان و بدون هرگونه تأخیری و اخلاقی برگزار شد. در این انتخابات که به سبب همه‌گیری ویروس کرونا طبیعی بود مشارکت کاهش قابل توجهی داشته باشد، انتخابات با

مشارکت تقریباً ۴۹ درصدی، آمار مناسبی برای انتخابات ریاست جمهوری بود و همان طور که رهبر انقلاب مطرح کردند (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۴/۷)، دست کم حدود ۱۰ درصد کاهش مشارکت به دلیل این بیماری فراگیر بود و در نتیجه مشارکت ۶۰ درصدی در این انتخابات در شرایط عادی، می‌تواند مشارکت مناسبی باشد. ایشان در مرحله پیشا انتخابات، در ده جمله به اهمیت مشارکت اشاره داشته‌اند و در چهار جمله نیز به مؤلفه‌های اصلح و اهمیت انتخاب اصلح پرداخته‌اند و در این مرحله در دو جمله به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح اشاره کرده‌اند: «امروز همین یک جمله را خواستم عرض بکنم. می‌خواهم بگویم علاج دردهای مزمن کشور در پُرشور بودن انتخابات و حضور عمومی مردم و بعد، انتخاب اصلح» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹/۱۱/۲۹). «بنابراین در درجه اول، مشارکت بالاست، بعد انتخاب مطلوب و انتخاب خوب است تا دولتی تشکیل بشود که دارای کفایت باشد» (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۲/۲۱). اما در مرحله نزدیک به روز رأی‌گیری نیز دو سخنرانی داشته‌اند که در آن در هفت جمله به اهمیت مشارکت تأکید کرده‌اند که یکی از این موارد در سخنرانی روز رأی‌گیری صورت گرفته است. نکته جالب اشاره‌نکردن به اهمیت اصلح در این بازه زمانی و در مقابل تأکید بر اولویت مشارکت بر اصلح بوده است: «کار بزرگ مردم در روز جمعه اولاً اصل مشارکت، ثانیاً نوع مشارکت و نوع انتخاب خواهد بود که امیدواریم خدای متعال همه دل‌های ما را، دل‌های ملت ایران را هدایت کند تا بتوانیم به بهترین وجهی در این عرصه ظاهر بشویم» (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۳/۲۶).

۵-۸. بیانات درباره انتخابات سال ۱۴۰۲ (مجلس دوازدهم و خبرگان نهم)

این انتخابات که در ۱۴۰۲/۱۲/۱۱ برگزار شد، از جهاتی دارای اهمیت فوق العاده ای شد. از یک جهت، این انتخابات، اولین انتخابات پس از آشوب‌های سال ۱۴۰۱ بود و از جهت دیگر مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری سیزدهم به ۵۰ درصد رسید، ولی باید توجه داشت که شرایط کشور درگیر و ویروس کرونا بود و شرایط عادی در کشور جریان نداشت. اما بالاخره زنگ خطر مشارکت در این انتخابات نیز به صدا در آمد و زمینه‌ای برای هجمه معاندین به نظام اسلامی ایجاد کرد؛ اما مشارکت ۴۰/۸ به گونه‌ای بود که رهبر معظم بر خلاف دیگر انتخابات‌های پیشین، تشکری از مردم بابت این مشارکت و مباحثاتی به این مشارکت نکردند. به طور کلی ایشان پنج سخنرانی در مرحله پیشا انتخابات داشته‌اند که در این بازه در ده جمله به اهمیت مشارکت و در یک جمله هم به بحث از اهمیت اصلح پرداخته‌اند و در این بازه زمانی، در دو جمله به اولویت مشارکت اشاره داشته‌اند: «بنده چهار خصوصیت را در اول امسال راجع به این انتخابات به ملت ایران عرض کردم: اولاً مشارکت قوی، ثانیاً رقابت واقعی، ثالثاً سلامت به معنای حقیقی کلمه و رابعاً امنیت انتخابات؛ این چهار خصوصیت باید انجام بگیرد» (خامنه‌ای، ۱۴۰۲/۱۰/۲).

نکته: تقدم مشارکت و عدم ذکر اصلح در این میان، نشان از اولویت دارد. در مطلب دوم ایشان فرمود: «مردم باید دنبال انتخاب اصلح باشند. البته در درجه اول حضور مردم است، در درجه بعد

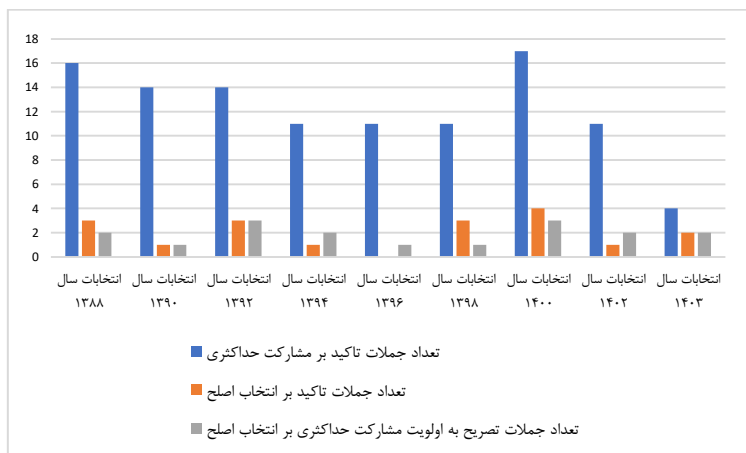
انتخاب اصلاح است (خامنه‌ای، ۱۴۰۲/۱۱/۲۹)؛ اما ایشان در مرحله منتهی به رأی‌گیری نیز در یک جمله به بیان اهمیت مشارکت اشاره کرده‌اند.

۹-۵. بیانات درباره انتخابات سال ۱۴۰۳ (ریاست جمهوری چهاردهم)

با شهادت رئیس جمهور سیزدهم در ۱۴۰۳/۲/۳۰ و در زمان کمتر از ۴۰ روز، کشور دوباره شرایط انتخاباتی به خود گرفت و در تاریخ ۱۴۰۳/۴/۸ انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم برگزار گردید. این انتخابات به دور دوم کشیده شد و مشارکت حدود ۴۰ درصد دور اول به مشارکت حدود ۵۰ درصد رسید که نشان از شرایط نامناسب مشارکت سیاسی مردم در انتخابات دارد؛ همان طور که رهبر انقلاب نیز بدان اشاره داشتند (خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۴/۱۳). رهبر انقلاب در این فرصت محدود دور اول انتخابات، در دو سخنرانی پیشا انتخاباتی دو جمله به اهمیت مشارکت و یک جمله به اهمیت انتخاب اصلاح و یک جمله به اولویت مشارکت بر انتخاب اصلاح داشتند: «خب انتخابات خیلی مهم است و در درجه اول هم مشارکت مهم است ... هر چه می‌توانید تلاش کنید که مشارکت افزایش پیدا کند. بعد هم نگاه کنید ببینید چه کسی به ملاک‌های انقلاب نزدیک‌تر است و توانایی کار در جهت ملاک‌های انقلاب را دارد (خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۳/۲۶). ایشان دو سخنرانی منتهی به روز رأی‌گیری داشتند که در این سخنرانی‌ها، همان طور که دو جمله به مشارکت حداکثری تأکید داشتند، در یک جمله هم به انتخاب اصلاح اشاره داشتند و در این فرصت کوتاه نیز در یک جمله به اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلاح پرداخته‌اند: «سرافرازی به دو مطلب است: در درجه اول، مشارکت حداکثری، در درجه بعد، انتخاب اصلاح؛ هر دوی اینها مهم است. مشارکت بالا که ما روی آن خیلی اصرار می‌کنیم، به خاطر این است که مهم‌ترین اثر مشارکت بالا، سرافرازی جمهوری اسلامی است» (خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۴/۵).

۶. نتیجه‌گیری کمی

بررسی کمی بیانات رهبر شهید انقلاب در نه دوره انتخابات مهم از سال ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۳، الگویی پایدار و معنادار را آشکار می‌سازد: گفتمان مشارکت حداکثری به طور قاطعانه و مستمر بر گفتمان انتخاب اصلاح اولویت داشته است. این اولویت تنها به یک مقطع خاص یا یک نوع انتخابات مانند ریاست جمهوری یا مجلس محدود نبوده، بلکه در تمامی ادوار و در مراحل مختلف پیشا انتخاباتی، حین رأی‌گیری و پسا انتخاباتی، آشکارا قابل مشاهده است. شاخص‌های کمی از قبیل تعداد جمله‌های اختصاص یافته به هر گفتمان، به‌ویژه موارد صریحی که مشارکت را مسئله اول، حرف اول یا درجه اول خوانده‌اند، گواه این مدعاست. این یافته کمی، فرضیه اولیه مقاله مبتنی بر اولویت مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلاح را تقویت می‌کند.



نمودار ۱ - خلاصه آماری مربوط به تبیین کمی گفتمان مقام معظم رهبری

۶-۱. تبیین کیفی اولویت گفتمان مشارکت حداکثری بر انتخاب اصلح

یافته‌های کمی نشان می‌دهد که مشارکت حداکثری در گفتمان رهبری بر انتخاب اصلح تقدم دارد؛ اما تبیین این تقدم صرفاً با ارجاع به توصیه‌های اخلاقی یا مدیریتی کافی نیست. تحلیل کیفی نشان می‌دهد که رهبر انقلاب، پارادایم انتخابات را از یک کنش صرفاً نخبگانی برای گزینش بهترین مدیر، به یک کنش امنیتی - حیاتی برای تولید قدرت ملی و بازتولید مشروعیت ارتقا داده‌اند. در این پارادایم، «تعداد آرا» فی نفسه موضوعیت می‌یابد و انتخابات پیش از آنکه سازوکار بهینه‌سازی مدیریت باشد، به ابزار تثبیت بقا و امنیت نظام سیاسی تبدیل می‌شود. در پژوهش حاضر، به منظور دستیابی به درکی عمیق‌تر و زمینه‌مند از داده‌های کیفی، فرایند تحلیل چندوجهی به کار گرفته شد. نخست افزون بر کدگذاری قیاسی که ساختار مفهومی اولیه و روابط سطحی میان داده‌ها را آشکار می‌ساخت، کدگذاری باز نیز اجرا شد تا مؤلفه‌ها و تم‌های نهفته بهتر تفکیک و استخراج شوند؛ این مرحله به پدیدآمدن ۲۰۸ کد فرعی منجر گردید که هر یک گوشه‌ای از تجربه‌ها و معانی مشارکت‌کنندگان را بازتاب می‌داد. چنین تلاشی امکان داد تا از سطح توصیفی فراتر رفته، تنوع و پیچیدگی داده‌ها با دقت بیشتری ثبت شود. پس از آن، با تکیه بر کدگذاری متمرکز، تمرکز تحلیل به سمت شناسایی روابط ساختاری میان این کدهای فرعی و ترکیب آنها در قالب مقولات اصلی سوق داده شد. نتیجه این مرحله طراحی یک مدل مفهومی بود که نظام‌مندی یافته‌ها و مسیرهای ارتباطی میان مقولات را نمایان ساخت. در نهایت برای ارتقای غنای تفسیر و پیوند دادن نتایج به بستر نظری، یافته‌های کیفی در چارچوب نظریه مردم‌سالاری دینی بررسی شدند. این رویکرد تبیینی امکان داد تا معانی کشف‌شده نه تنها به صورت توصیفی، بلکه در نسبت با مباحث نظری مرتبط تحلیل شوند و پیامدهای نظری - کاربردی مطالعه روشن گردد. در فرایند تحلیل کیفی، هفت کد متمرکز به دست

آمد که ذیل سه مقوله اصلی دسته‌بندی می‌گردد و ضمن توضیح هر یک از مقوله‌های اصلی به بیان کدهای متمرکز اشاره‌کننده به هر یک از آنها پرداخته می‌شود.

۱-۱-۶. مقوله اولویت امنیتی - مشروعیتی بر اولویت کارآمدی - کارشناسی

این مقوله اصلی، هسته مرکزی تقابل را شکل می‌دهد. گفتمان مسلط، مشارکت حداکثری را که ضامن امنیت فوری و مشروعیت بنیادین نظام است، بر انتخاب اصلاح که نماد کارآمدی بلندمدت و حکمرانی کارشناسی است، اولویت می‌دهد. دلیل این اولویت آن است که تهدیدهای خارجی و بحران مشروعیت، وجود نظام را به طور مستقیم نشانه می‌روند؛ در حالی که ضعف کارآمدی، خطری تدریجی تر محسوب می‌شود. از بین هفت کد متمرکز، چهار کد، ذیل این مقوله قرار می‌گیرند که عبارتند از:

کد متمرکز؛ اولویت راهبردی و صریح مشارکت حداکثری: رهبر انقلاب در موارد متعددی و با ادبیات مختلفی از جمله درجه اول، مسئله اول در انتخابات، اصل مطلب در انتخابات، اصل انتخابات، حرف اول و مهم‌ترین حرف، اولین خواسته یا مهم‌ترین خواسته، این اولویت را مطرح فرموده‌اند؛ برای نمونه ایشان در یک سخنرانی فرموده‌اند: «به نظر من مسئله اول در انتخابات، مسئله انتخاب این شخص یا آن شخص نیست؛ مسئله اول، مسئله حضور شماس» (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۲/۲۲).

کد متمرکز؛ مشارکت به مثابه ابزار مشروعیت‌سازی نظام در مقابل انتخاب اصلاح به مثابه مؤلفه داخلی: بحث مشروعیت با اصل حاکمیت مردم وارد مباحث سیاسی شد و از سده هجدهم به این سو دولت‌ها به این شرط شناسایی می‌شدند که استوارنامه آنها به تأیید مردم رسیده باشد و به اصطلاح مشروعیت را به رضایت مردم که نمود آن مشارکت سیاسی است، مرتبط ساختند (نقیب‌زاده، ۱۳۹۶، ص. ۱۶۹). بر اساس بیانات رهبر شهید انقلاب، گفتمان مشارکت، به طور مستقیم به مشروعیت نظام گره خورده است. مشارکت ضعیف برابر با بحران مشروعیت است. این امر به مشارکت حداکثری اولویاتی حیاتی و وجودی می‌بخشد که از گفتمان انتخاب اصلاح فراتر می‌رود. ایشان در سخنرانی‌های متعددی مشارکت گسترده را به مشروعیت گره زده‌اند؛ از جمله می‌فرماید: «به نظر من مسئله اول در انتخابات، مسئله انتخاب این شخص یا آن شخص نیست؛ مسئله اول، مسئله حضور شماس است. حضور شماس که نظام را تحکیم می‌کند، پایه‌های نظام را مستحکم می‌کند، آبروی ملت ایران را زیاد می‌کند» (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۲/۲۲). اما در مقابل نسبت به انتخاب اصلاح چنین ارتباطی را برقرار نکرده‌اند و تنها به بیان مؤلفه‌هایی برای انتخاب اصلاح بسنده کرده‌اند.

کد متمرکز؛ مشارکت به مثابه بنیان مقاومت در برابر دشمن؛ در مقابل انتخاب اصلاح به مثابه عامل ارتقای کارآمدی داخلی: هر دو گفتمان به مقابله با دشمن می‌پردازند، اما از دو منظر: مشارکت، یک ضربه راهبردی و امنیتی مستقیم به دشمن است؛ در حالی که انتخاب اصلاح، از طریق کارآمدی داخلی و با جلب رضایت عمومی به رضایت مردمی و در طول آن تقویت بنیان مقاومت منجر می‌گردد؛ اما مشارکت

حداکثری دارای اثر بیشتر و فوری تر است. ایشان در موارد متعددی، نقشه دشمن را در کاهش مشارکت بیان کرده‌اند و تقویت مشارکت را ابطال‌کننده نقشه دشمن بیان کرده‌اند؛ برای نمونه بیان کرده‌اند: «همه تلاششان این است که کاری کنند که مردم در این انتخابات شرکت نکنند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۰/۱۹).

کد متمرکز؛ هشدار درباره پیامدهای مشارکت ضعیف در مقابل سکوت نسبی درباره انتخاب غیراصلح: ایشان بارها و با شدت، بر پیامدهای فاجعه‌بار مشارکت کم تأکید کرده‌اند. در مقابل، بر پیامدهای انتخاب نکردن فرد اصلح تأکید مشابهی دیده نمی‌شود. این عدم تقارن، نشانه اولویت قاطع مشارکت است. اهمیت مشارکت در نظر ایشان به گونه‌ای است که حتی موفقیت و کارآمدی اصلح را در گرو مشارکت گسترده بیان می‌دارند: «اگر مشارکت ضعیف باشد، مجلس ضعیف خواهد شد و مجلس ضعیف توانایی کامل برای رفع مشکلات نخواهد داشت. اگر می‌خواهیم مشکلات برطرف بشود، باید مشارکت را بالا ببریم؛ این وظیفه همه است. هرکه می‌خواهد مشکلات کشور برطرف بشود، راهش این است. این، مسئله مشارکت» (خامنه‌ای، ۱۴۰۲/۱۰/۲). از پیامدهای مشارکت ضعیف در سخنرانی‌های ایشان، می‌توان به نبود امنیت (خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۱۲/۹)، تزلزل مشروعیت (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۳/۲۹) و زبان‌دراز و ملامت دشمن (خامنه‌ای، ۱۴۰۳/۴/۵) را اشاره کرد. این رویکرد نه به معنای نفی انتخاب اصلح، بلکه نشانه تقدم مشروعیت کمی بر مشروعیت کیفی در شرایط تهدید است؛ بنابراین این عدم ایجاد وابستگی میان مشارکت حداکثری و مشروعیت نظام جمهوری اسلامی، به وضوح نشان می‌دهد که از منظر گفتمانی، تحقق مشارکت حداکثری، اولیتی مطلق بر انتخاب اصلح دارد.

۶-۱-۲. مقوله تکلیف شرعی - ملی در برابر تکلیف عقلی

این مقوله به تفاوت در سطح مخاطب دو گفتمان می‌پردازد. مشارکت حداکثری به عنوان یک تکلیف عقلی و شرعی و ملی معرفی می‌شود که تمامی آحاد ملت را خطاب قرار می‌دهد. در مقابل، انتخاب اصلح بیشتر به عنوان تکلیفی عقلی برای گزینش بهترین گزینه مطرح می‌شود. این تفاوت، اولویت عملی و تبلیغاتی گسترده‌تری را برای گفتمان مشارکت ایجاد می‌کند.

کد متمرکز؛ مشارکت به مثابه تکلیف شرعی و ملی؛ در مقابل انتخاب اصلح به مثابه تکلیف عقلی: این تقابل یک تقابل کلیدی است که مشارکت را به عنوان تکلیف عمومی عقلی و شرعی و ملی بر دوش همه مردم بیان داشته‌اند و این در حالی است که انتخاب اصلح بیشتر یک تکلیف عقلی است. این امر اولویت گفتمانی مشارکت را به عنوان یک پایه دینی و ملی نیز نشان می‌دهد: «به نظر بنده، با ملاحظه همه جوانب، امروز حضور در انتخابات و شرکت در رأی‌دادن یک حکم شرعی است؛ صرفاً یک وظیفه ملی و انقلابی نیست؛ وظیفه شرعی است؛ در عین حال یک جشن ملی هم هست، در عین حال یک حق مدنی هم هست» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۹)؛ بنابراین تکلیف و وظیفه شرعی و ملی و عقلی دانستن مشارکت حداکثری، به وضوح برتری‌اش را نسبت به انتخاب اصلح که تنها وظیفه‌ای عقلی است، اثبات می‌نماید.

۶-۱-۳. مقوله راهبرد نمایشی - نمادین در برابر راهبرد عملکردی

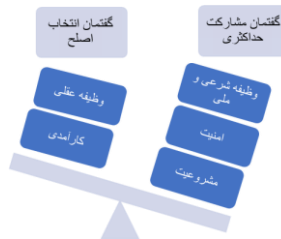
این مقوله به تفاوت در کارکرد دو گفتمان اشاره دارد. گفتمان مشارکت حداکثری، یک راهبرد نمایشی و نمادین است که هدف آن نمایش قدرت، وحدت و هیبت نظام به مخاطبان داخلی و خارجی است؛ در حالی که گفتمان انتخاب اصلاح، یک راهبرد عملکردی است که هدف آن بهبود اداره کشور است. در شرایط تقابل گفتمانی، نمایش قدرت اغلب برای پاسخ فوری به تهدیدها، بر بهبود عملکرد اولویت پیدا می‌کند.

کد متمرکز؛ مشارکت به مثابه نمایش وحدت برای بازدارندگی روانی؛ در مقابل انتخاب اصلاح به مثابه ابزار مدیریت عملکردی: مشارکت فعال سیاسی نه تنها ضامن بقای دموکراسی است؛ بلکه سد محکمی در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی به شمار می‌رود (باربر، ۲۰۰۳، ص. ۲۷). نمایش حضوری عظیم و نمادین مردم، این پیام را برای دشمن می‌فرستد که این نظام از پشتیبانی گسترده برخوردار است و در نتیجه متزلزل می‌گردد؛ حال آنکه انتخاب اصلاح فاقد بار نمادین و نمایشی است و بیشتر ناظر به بهبود شاخص‌های عملکردی و رفع مشکلات اجرایی است. به باور ایشان: «حضور مردم در انتخابات می‌تواند کشور را پیش ببرد، از شر دشمن محفوظ و مصون نگه دارد؛ دشمن را در توطئه‌های خودش دچار تزلزل و تردید بکند؛ دشمن را وادار به عقب‌نشینی کند. انتخابات پرشور، مشت محکمی به دهان دشمن است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۱/۲۶).

کد متمرکز؛ برجسته‌سازی کیفیات عاطفی - نمادین مشارکت: رهبر شهید انقلاب گفتمان مشارکت را با کیفیات عاطفی و نمادین بسیار قدرتمندی مانند مباحثات و حماسه می‌آمیزد که آن را به یک رویداد هویت‌ساز جمعی تبدیل می‌کند. این بعد در گفتمان انتخاب اصلاح به این شدت وجود ندارد. ایشان در موارد متعددی به میزان بالای مشارکت مباحثات کرده و در یک سخنرانی می‌فرماید: «توصیه من به مردم عزیزمان این است که اولاً همان طور که قبلاً عرض کردیم، همه شرکت کنند در انتخابات؛ همه، هر کسی که ایران را دوست دارد، هر کسی که جمهوری اسلامی را دوست دارد، هر کسی که شکوه و عزت و عظمت ملی را دوست دارد، در این انتخابات شرکت کنند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۲/۷) که همه اینها در راستای برجسته‌سازی کیفیات عاطفی مشارکت است؛ بنابراین گره‌زدن امور احساسی و عاطفی به مشارکت حداکثری و فقدان چنین تحریک احساسی نسبت به انتخاب اصلاح، به‌وضوح اولویت مشارکت حداکثری در اندیشه ایشان بر انتخاب اصلاح را دلالت می‌کند.

تحلیل کیفی داده‌ها در قالب سه مقوله اصلی اولویت امنیتی - مشروعیتی، تکلیف شرعی - ملی و راهبرد نمایشی - نمادین نشان می‌دهد که اولویت کمی داده شده به گفتمان مشارکت حداکثری، در لایه‌های عمیق‌تر گفتمانی ریشه دارد. در این چارچوب، مشارکت به مثابه یک ضرورت راهبردی برای بقا و مشروعیت‌زایی نظام، همواره جایگاه برتری نسبت به گفتمان انتخاب اصلاح که ناظر بر کارآمدی و بهبود داخلی است، پیدا می‌کند. این یافته کیفی، تبیین‌گر محکمی برای نتیجه به‌دست آمده از تحلیل کمی

است. در تفسیر نهایی نویسنده، انتخاب اصلح در این گفتمان، به عاملی تخصصی و بلندمدت تقلیل می‌یابد که تحقق آن به تأمین اولیه مشروعیت از طریق مشارکت منوط است؛ بر این اساس می‌توان نمودار زیر را برای گفتمان اندیشه‌ای ایشان بیان کرد.



۷. نتیجه‌گیری

این پژوهش با به‌کارگیری چارچوب بیتام، به ارائه تبیینی نظری از اولویت گفتمانی مشارکت حداکثری در بیانات رهبر شهید انقلاب اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای موفق شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این اولویت، یک انتخاب تصادفی یا صرفاً تبلیغاتی نیست، بلکه یک راهبرد حساب‌شده برای مدیریت بحران مشروعیت در شرایط تهدید است. نتایج این پژوهش نشان نمی‌دهد که رهبر انقلاب، انتخاب اصلح را نفی یا کم‌اهمیت کرده‌اند، بلکه بیانگر آن است که در منطق حکمرانی ایشان، بقا و امنیت نظام که از مسیر مشارکت حداکثری تأمین می‌شود، بر کیفیت اداره که محصول انتخاب اصلح است، تقدم دارد؛ از این رو تقدم مشارکت بر انتخاب اصلح نه یک داوری ارزشی ساده، بلکه یک تصمیم راهبردی در سطح سیاست‌گذاری کلان و مدیریت تهدیدات است. یافته‌های کمی تحقیق که شامل بررسی بیانات ایشان در نُه دوره انتخابات طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۴ بود، نشان داد که تأکید بر مشارکت حداکثری به مراتب بیشتر از انتخاب اصلح بوده و در بسیاری از مقاطع، این اولویت‌گذاری به‌صراحت بیان گردیده است. این حجم بالای تأکید و تصریحات متعدد، فراتر از یک توصیه مقطعی یا موقعیتی، یک الگوی گفتمانی متمرکز را آشکار می‌سازد. تحلیل کیفی این پژوهش، با عبور از سطح آمار و ارقام، به تبیین چرایی این اولویت‌گذاری در سه مقوله کلیدی دست یافت:

۱) **اولویت امنیت و مشروعیت بر کارآمدی:** در جمهوری اسلامی ایران، به دلیل تهدیدهای مستمر خارجی و نیاز به حفظ انسجام داخلی، مشارکت حداکثری نه تنها یک کنش سیاسی، بلکه یک سپر راهبردی برای مقابله با تهاجمات بیرونی و تضمین‌کننده مشروعیت پایه‌ای نظام تلقی می‌شود. در این نگاه، بقا و امنیت نظام بر بهبود کارآمدی داخلی که نتیجه انتخاب اصلح است، تقدم می‌یابد. در شرایط حساس و بحرانی، تزریق سرمایه اجتماعی از طریق مشارکت گسترده، بیش از هر عامل دیگری، ضامن ثبات و استمرار نظام سیاسی محسوب می‌شود.

۲) **تکلیف شرعی-ملی در برابر تکلیف عقلی:** در گفتمان رهبری، مشارکت حداکثری به منزله یک

فریضه دینی-ملی برای آحاد جامعه تعریف می‌شود. این رویکرد، دایره شمول مشارکت را بسیار گسترده‌تر از صرف انتخاب بهترین گزینه می‌داند و آن را به وظیفه‌ای همگانی برای حفظ نظام و صیانت از دستاوردهای انقلاب بدل می‌سازد. در مقابل، انتخاب اصلح، هرچند مهم و مطلوب، اما بیشتر در قلمرو یک تکلیف عقلی و نخبگانی برای بهبود کیفیت حکمرانی قرار می‌گیرد. این تفاوت در سطح و نوع تکلیف، برتری گفتمانی مشارکت را در منظومه فکری رهبری نشان می‌دهد.

۳) راهبرد نمایشی - نمادین در برابر راهبرد عملکردی: مشارکت حداکثری در شرایط ایران، کارکردی فراتر از صرف انتخاب نمایندگان دارد و به یک نمایش سیاسی و نمادین قدرت تبدیل می‌شود. این حضور گسترده مردمی، به مثابه سیلی بر چهره دشمن عمل کرده، هیبت و اقتدار ملی را به نمایش می‌گذارد و نقشه‌های بدخواهان را خنثی می‌سازد و آنها را در اجرای نقشه‌هایشان متزلزل می‌سازد. این کارکرد نمایشی و روانی در کوتاه‌مدت، به دلیل ضرورت‌های تقابل با دشمن و حفظ روحیه عمومی، بر کارکرد عملکردی «انتخاب اصلح» که معطوف به بهبود داخلی و بلندمدت است، غلبه می‌یابد.

در دیدگاه رهبری، مشارکت گسترده نه به مثابه ابزاری برای گزینش فرد کارآمدتر، بلکه به عنوان نمادی از تجدید پیمان مشروعیت‌بخشی بین نظام و مردم تلقی می‌شود. این دیدگاه با چارچوب نظری مشروعیت سیاسی دیوید بیتام (۱۹۹۱) هم‌خوانی دارد که در آن، تأیید اجتماعی از سوی شهروندان - حتی اگر در قالب عملی مانند مشارکت حداکثری نمادین باشد - منبعی برای تثبیت مشروعیت در شرایط بحران محسوب می‌شود. در مقابل، هرچند انتخاب اصلح از دیدگاه اخلاقی یا مدیریتی ارزشمند است، در سلسله‌مراتب مشروعیت، جایگاهی ثانویه دارد؛ زیرا بر پایه کارآمدی پسین استوار است، نه تأیید اولیه مشارکتی. باید توجه داشت که اولویت مشارکت بر انتخاب اصلح به معنای تقابل این دو نیست، بلکه نشان از یک رابطه دیالکتیک است: مشارکت حداکثری با ایجاد «کارآمدی نرم» شامل انسجام ملی، کاهش هزینه‌های امنیتی و افزایش سرمایه اجتماعی، بستر لازم را برای تحقق کارآمدی مدیریتی (که محصول انتخاب اصلح است) فراهم می‌سازد. در شرایط تهدید، بدون مشارکت گسترده، حتی مدیران اصلح نیز فاقد مشروعیت و اقتدار لازم برای اجرای برنامه‌های کارآمد خواهند بود؛ در نتیجه گفتمان مشارکت حداکثری صرفاً یک توصیه سیاسی نبوده، بلکه در عمق اندیشه‌های گفتمانی انقلاب اسلامی، به یک ضرورت امنیتی-مشروعیتی، یک تکلیف دینی-ملی و یک راهبرد نمادین قدرتمند در تقابل با دشمنان تبدیل شده است. این سه مقوله تبیین‌گر این حقیقت هستند که چرا در شرایط خاص جمهوری اسلامی ایران، امنیت و مشروعیت که از طریق مشارکت حداکثری تأمین می‌شود، بر کارآمدی که محصول انتخاب اصلح است، اولویت می‌یابد. فهم صحیح از جایگاه انتخابات در جمهوری اسلامی، مستلزم درک این اولویت‌گذاری گفتمانی عمیق و بنیادین است و هرگونه تحلیل یا سیاست‌گذاری بدون توجه به این منطق زیربنایی، در تبیین پویایی‌های سیاسی ایران با چالش مواجه خواهد شد.

منابع

قرآن کریم.

امامی میبدی، ا.؛ میرمحمدی، س.م. (۱۳۹۳). بررسی فقهی انتخاب اصلح و صالح مقبول. معرفت سیاسی، (۶)، ص ۸۲-۶۱.

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۸/۱/۱). *بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6082>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۲/۱/۱). *بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۶/۱/۱). *بیانات در دیدار زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۳/۴/۱۳). *بیانات در مراسم سی و پنجمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56612>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۰/۱۱/۱۴). *خطبه‌های نماز جمعه تهران*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18923>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۲/۳/۱۴). *بیانات در مراسم بیست و چهارمین سالگرد امام خمینی*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22788>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۰/۳/۱۴). *سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی و دومین سالگرد رحلت امام خمینی*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47991>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۲/۱/۱۵). *بیانات در دیدار مسئولان نظام*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52389>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۸/۶/۱۶). *بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8019>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۰/۱۲/۱۸). *بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19232>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۴/۶/۱۸). *بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30716>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۰/۱۰/۱۹). *بیانات در دیدار مردم قم*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18496>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۴/۱۰/۱۹). *بیانات در دیدار مردم قم*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18496>

خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۲/۱۰/۲). *بیانات در دیدار مردم کرمان و خوزستان*. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54696>

- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۰/۲/۲۱). *بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکل‌های دانشجویی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47834>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۸/۲/۲۲). *بیانات در جمع مردم استان کردستان در میدان آزادی سنندج*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6642>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۲/۲/۲۵). *بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22566>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۰/۱۱/۲۶). *بیانات در دیدار مردم آذربایجان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19059>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۰/۳/۲۶). *سخنرانی تلویزیونی در آستانه برگزاری انتخابات*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=48061>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۳/۳/۲۶). *بیانات در دیدار جمعی از مدال‌آوران المپیادهای علمی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56701>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۸/۱۱/۲۹). *بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44955>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۹/۱۱/۲۹). *بیانات در ارتباط تصویری با مردم آذربایجان شرقی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47366>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۲/۱۱/۲۹). *بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=55279>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۸/۳/۲۹). *خطبه‌های نماز جمعه تهران*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7190>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۴/۱۰/۳۰). *بیانات در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری انتخابات*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32040>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۸/۱۲/۴). *بیانات در ابتدای جلسه درس خارج فقه و تشکر از حضور ملت ایران در انتخابات*.
 قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=45002>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۳/۴/۵). *بیانات در دیدار مردمی در آستانه انتخابات ریاست جمهوری چهاردهم در سالروز عید غدیر*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56789>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۰/۳/۲۶). *بیانات در ارتباط تصویری با نمایندگان مجلس شورای اسلامی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47927>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۴/۱۲/۷). *بیانات در گفتگو با خبرنگار صداوسیما پس از شرکت در انتخابات*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32439>
- خامنه‌ای، س.ع. (۱۴۰۰/۴/۷). *بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=48211>
- خرسند، م.ص. (۱۳۹۸). آثار و نتایج انتخاب اصلح از نظرگاه امامین انقلاب. پیام، شماره ۱۳۵، ص ۸۲-۱۱۴.
- سعیدی، م. (۱۳۹۲). مردم‌سالاری دینی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

- عالم، عبدالرحمن. (۱۳۹۱). بنیادهای علم سیاست. تهران: نشر نی.
- قوامی، ص. (۱۳۹۹). قاعده فقهی گزینش اصلاح. *فقه دولت اسلامی*، شماره ۲، ص ۵۳-۳۱.
- لیست، م. (۱۳۷۳). *جامعه‌شناسی سیاسی*. مترجم م.ح. فرجاد. تهران: انتشارات توس.
- محمود پناهی، م.ر. (۱۴۰۲). جایگاه خدا و مردم در نظام مردم‌سالاری دینی بر پایه اصول قانون اساسی. *جامعه‌شناسی سیاسی انقلاب اسلامی*، ۳(۴)، ص ۱۶۸-۱۴۹.
- مرادیان، ب. (۱۳۹۹). نظریه مردم‌سالاری دینی اندیشه‌های سیاسی امام خامنه‌ای. *پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*، ۳(۱۰)، ص ۲۲۳-۱۹۷.
- نقیب‌زاده، ا. (۱۳۹۶). *درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی*. تهران: سمت.

References

The Holy Quran.

- Alem, A. (2012). *Foundations of political science*. Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Ansolabehere, S., & Kuriwaki, S. (2022). Congressional representation: Accountability from the constituent's perspective. *American Journal of Political Science*, 66(1), p. 123-139.
- Barber, B. (2003). *Strong democracy*. USA: The Regents of the University of California.
- Beetham, D. (1991). *The legitimation of power*. USA: Macmillan Education LTD.
- Emami Meybodi, A., & Mir Mohammadi, S. M. (2014). A jurisprudential study of electing the most qualified versus the acceptable qualified candidate. *Political Knowledge*, 1(6), p. 61-82. [In Persian]
- Ghavami, S. (2020). The jurisprudential rule of selecting the most qualified. *Islamic State Jurisprudence*, (2), p. 31-53. [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2009, June 19). *Friday prayer sermons in Tehran*. URL=
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7190> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2009, March 21). *Remarks at the meeting with pilgrims and residents of the shrine of Imam Ali ibn Musa al-Ridha*. Retrieved from:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6082> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2009, May 12). *Remarks to the people of Kurdistan province in Azadi Square, Sanandaj*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6642> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2009, September 7). *Remarks at the meeting with members of the cabinet*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8019> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2012, February 15). *Remarks at the meeting with the people of Azerbaijan*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19059> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2012, February 3). *Friday prayer sermons in Tehran*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18923> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2012, January 9). *Remarks at the meeting with the people of Qom*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18496> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2012, March 8). *Remarks at the meeting with members of the Assembly of Experts*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19232> [In Persian]

- Khamenei, S. A. (2013, June 4). *Remarks at the ceremony commemorating the 24th anniversary of Imam Khomeini's passing*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22788> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2013, March 21). *Remarks at the meeting with pilgrims and residents of the shrine of Imam Ali ibn Musa al-Ridha*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2013, May 15). *Remarks at the meeting with various segments of the people*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22566> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2015, September 9). *Remarks at the meeting with various segments of the people*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30716> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2016, February 26). *Remarks in an interview with IRIB reporter after participating in the elections*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32439> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2016, January 20). *Remarks at the meeting with those involved in organizing elections*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32040> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2016, January 9). *Remarks at the meeting with the people of Qom*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18496> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2017, March 21). *Remarks at the meeting with pilgrims and residents of the shrine of Imam Ali ibn Musa al-Ridha*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2020, February 18). *Remarks at the meeting with the people of East Azerbaijan province*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44955> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2020, February 23). *Remarks at the beginning of the advanced jurisprudence session and thanking the Iranian nation for participating in the elections*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=45002> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2021, February 17). *Remarks during a video connection with the people of East Azerbaijan province*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47366> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2021, June 16). *Televised speech on the eve of the elections*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=48061> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2021, June 28). *Remarks at the meeting with the head and officials of the Judiciary*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=48211> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2021, June 4). *Televised speech on the occasion of the 32nd anniversary of Imam Khomeini's passing*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47991> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2021, May 11). *Remarks during a video connection with representatives of student organizations*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47834> [In Persian]

- Khamenei, S. A. (2021, May 27). *Remarks during a video connection with representatives of the Islamic Consultative Assembly (Majlis)*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47927> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2023, April 5). *Remarks at the meeting with government officials*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52389> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2023, December 23). *Remarks at the meeting with the people of Kerman and Khuzestan*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54696> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2024, February 18). *Remarks at the meeting with the people of East Azerbaijan province*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=55279> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2024, July 4). *Remarks at the ceremony commemorating the 35th anniversary of Imam Khomeini's passing*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56612> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2024, June 16). *Remarks at the meeting with a group of scientific Olympiad medalists*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56701> [In Persian]
- Khamenei, S. A. (2024, June 25). *Remarks at a public meeting on the eve of the 14th presidential election on the anniversary of Eid al-Ghadir*. Retrieved from: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=56789> [In Persian]
- Khorsand, M. S. (2019). The effects and outcomes of electing the most qualified candidate from the perspective of the two Leaders of the Revolution. *Payam*, (135), p. 82-114. [In Persian]
- Levitsky, S., & Way, L. (2002). The rise of competitive authoritarianism. *Journal of Democracy*, 13(2), p. 52-65.
- Lipset, S. M. (1994). *Political sociology* (M. H. Farjad, Trans.). Tehran: Tous Publications. [In Persian]
- Mahmoud Panahi, M. R. (2023). The place of God and the people in the system of religious democracy based on the principles of the Constitution. *Political Sociology of the Islamic Revolution*, 3(4), p. 149-168. [In Persian]
- Moradian, B. (2020). The theory of religious democracy in the political thoughts of Leader Khamenei. *Political Research in the Islamic World*, 3(10), p. 197-223. [In Persian]
- Naghibzadeh, A. (2017). *An introduction to political sociology*. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Saeedi, M. (2013). *Religious democracy from the perspective of Grand Ayatollah Khamenei*. Tehran: Center for Islamic Revolution Documents. [In Persian]